

DİN KÜLTÜRÜ YKS (TYT-AYT) KONULARI

İnsan ve Din

Temizlik ve İbadet

Değerler

İslamiyet ve Türkler

Allah İnancı

İslam'da İbadetler

Kur'an'a Göre Hz. Muhammed

Kur'an ve Yorumu

Haklar, Özgürlükler ve Din

İslam ve Bilim

İslam'da İbadetlerde İlkeler ve İbadetlerin Faydaları

Hz. Muhammed'in Örneği

İslam Düşüncesinde Yorumlar

Aile ve Din

İslam ve Estetik

Anadolu'da İslam

İslam Düşüncesinde Tasavvufî Yorumlar

Güncel Dini Meseleler

Hint ve Çin Dinleri

I. ÜNİTE İSLAM VE BİLİM

Din ve Bilim İlişkisi

• Din, Yüce Allah tarafından insanlara peygamberler aracılığıyla bildirilen kurallar bütünüdür. Dinin kaynağı Allah'tır.
• Allah kâinata kusursuz bir sistem kurmuştur. Rabbimizin kader kavramı çerçevesinde koyduğu ve yönettiği bu sisteme "âdetullah" veya "sünnetullah" denir.

• Bilim, bu kusursuz sistemin **akıl, deney ve gözlem** metodu ile araştırılması ve bu sistem içindeki sebep sonuç ilişkilerinin keşfedilerek sistematik bir biçimde insanlığın hizmetine sunulmasıdır. Bilim, düzenli ve metodolojik yöntemlerle elde edilen bilgilerden oluşur. Bu bilgiler de Yüce Allah'ın yarattığı sistem hakkında elde edilen bilgilerdir. Bu yüzden İslam dinine göre, kâinatı yaratan ve kâinattaki her türlü sistemi kuran Allah Teâlâ olduğuna göre bilimsel bilgilerin, bu ilahi sistemle uyumlu olması gerekir.

• Bilim bir taraftan gelişmeye ve yeni icatlar ortaya koymaya devam ederken diğer taraftan da geçmişteki bazı bilimsel bilgilerin geçersizliğini teyit etmektedir. Örneğin, 1930 yılında keşfedilen ve Güneş sisteminin dokuzuncu gezegeni olarak kabul edilen Plüton, 2006 yılında Uluslararası Astronomi Birliği tarafından gezegen olamayacak kadar küçük olması nedeniyle gezegenler listesinden çıkartılmıştır.

• İnsan bilim sayesinde kâinatı anlama ve hayatını kolaylaştırma çabası içindedir. İslam ise insanın bu çabasına ışık tutarak hayata yön verir, insanın "anlama" gayretini destekler.

• İslam dininde akıl ve vahiy arasında bir çelişkinin yaşanılması düşünülemez. Çünkü Allah Teâlâ birçok ayetinde insanlara araştırmalarını, akıllarını kullanmalarını emretmektedir.

• İlim öğrenmenin bir amacı olmalıdır. Bu amaç ise kulun Rabbine yaklaşmasıdır.

• Kur'an'a göre ilim sahipleri ilimlerinde derinleştikçe Allah'ın (c.c.) varlığını ve kudretini daha iyi anlarlar. Böylece yüce Yaratıcı'dan hakkıyla korkan gerçek müminler olurlar.

• Kur'an-ı Kerim'de ve Peygamber Efendimizin sünnetinde aklın kullanılması ve bilimsel çalışmaların yapılması teşvik edilmektedir. Örnek ayet: "De ki: Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu? Şüphesiz, ancak akıl sahipleri bunu hakkıyla düşünür." (Zümer, 9) Örnek hadis: "Kim ilim için yola çıkarsa Allah ona cennete giden yolu kolaylaştırır." (Tirmizi, ilim)

İslam Medeniyetinde Bilim ve Düşüncenin Gelişimi

• İslam medeniyetinde bilimsel süreci başlatan ilmi çalışmalar öncelikle vahiyle oluşmaya başlamıştır. Kur'an ve sünnetin ilmi, bilgiyi ve öğrenmeyi teşvik eden buyrukları, Müslümanların başta dinî ilimler olmak üzere insanlığın faydasına olan her türlü bilgiye yönelmelerine vesile olmuştur.

- İslam bilim tarihinde öncelikle dinin iki ana kaynağı olan Kur'an ve sünnetin anlaşılması ve yorumlanmasına odaklanmış bir ilmî faaliyetin olduğu görülmektedir. Bu kapsamda **hadis, tefsir, fıkıh ve kelam** gibi ilim dalları oluşmuştur. Daha sonra ise fen ve sosyal bilimler üzerinden bilim ve düşünce gelişmiştir.
- İslam bilim ve düşünce tarihinde önemli dönemlerden birisi felsefenin İslam dünyasına girmesidir. Bu durum ise Emeviler Dönemi'nde başlayan tercüme faaliyetlerinin bir sonucudur.
- Büyük tercüme çalışmaları 750 yılından 900 yılına kadar sürmüştür. Bu dönemde Sanskritçe, Pehlevice, Yunanca ve Süryaniceden eserler tercüme edilmiştir. Bu amaçla Emevi Halifesi Me'mun, Bağdat'ta kütüphane, akademi ve tercüme bürosundan oluşan ve **Daru'l-hikme** adı verilen bir müesseseye kurdu. Huneyn b. İshak yüze yakın eser çevirdi.
- Müslümanlar tercüme faaliyetlerinin yanında **matematik, astronomi, haritacılık, coğrafya, fizik, kimya, tıp, zooloji, botanik, biyoloji** ve benzeri bilim dallarında ilerlediler. Bilime yeni buluşlar ile katkı sunmaya başladılar.
- **Biruni**, parşömen üzerine çizilmiş astronomik çizelgeler içeren eski bir astronomi kitabından söz etmektedir. Bu kitapta, Kıpti takvimine göre oluşturulmuş veriler yer almaktadır. Söz konusu kitapta hicretin 710-719 yılları arasında gözlemlenen Güneş tutulmaları ve horoskoplardan bahsedilmektedir. Bu durum, Müslümanların çeviri döneminde sadece felsefeyle değil astronomi ile de ilgilendiklerinin bir delilidir.
- Müslümanlar arasında ilim dalları o kadar çeşitlenmiştir ki bu ilim dallarının tasnifini yapmak üzere eserler yazılmaya başlanmıştır. Birbirinden farklı olarak çok sayıda sınıflandırma yapan âlimler arasında en önemlileri **Farabi, Gazali ve Taşkoprizade**'dir.
- 950 yılında vefat eden Farabi'nin, dönemindeki bilim dallarını sınıflandırması aşağıdaki şekildedir.
 - A) DİL İLMİ
 - B) MANTIK
 - C) ALET İLİMLERİ → hiyel (teknoloji), ağırlıklar ilmi, musiki, gökyüzü bilimleri, optik ve ışık, hendese (mühendislik), geometri, aritmetik
 - D) FİZİK
 - E) METAFİZİK
 - F) MEDENİ İLİMLER → siyaset, hukuk, ekonomi
- Farabi'nin bilimler sınıflandırmasından anlaşılacağı üzere, Müslümanlar tüm bilim dallarında eserler vermiş ve teknoloji ile iç içe olmuşlardır.
- İslam dünyasında 7. yüzyılda başlayan ilim ve düşünce gelişimi 10. yüzyılda tam manasıyla zirveye ulaşmıştır. Daha sonra dünya bilimine yön verecek konuma gelmiş ve yaklaşık 500 yıl bilim ve düşünce tarihinde egemenliğini sürdürmüştür.

İslam Medeniyetinde Öne Çıkan Eğitim Kurumları

Mescit-Cami: Câmî kelimesi başlangıçta sadece cuma namazı kılınan büyük mescitler için kullanılmıştır. Daha sonra içinde cuma namazı kılınan ve minber bulunan mescitler cami, minberi bulunmayan yani cuma namazı kılınmayan küçük mâbedler ise sadece mescid olarak anılır olmuştur. Camiler İslam'ın ilk yıllarından itibaren eğitim öğretim faaliyetlerinin yapıldığı mekânlar olmuştur. İslam'ın Mekke döneminde Erkam'ın evi Müslümanlar için ilk eğitim ortamı olmuştur. Peygamber Efendimiz hicretten sonra Medine'de ilk icraat olarak bir mescit inşa etmiştir. Mescid-i Nebi (Peygamber Mescidi) adı verilen bu mescide bitişik olarak yapılan ve "suffe" denilen bölümlerde eğitim öğretim faaliyetleri sürdürülmüştür. Suffe, İslam medeniyetinin ilk eğitim kurumudur.

Mektep: Mektepler, bugünkü anlamda ilkokul seviyesinde okuma yazma eğitimlerinin verildiği okullardır. İslam tarihi incelendiğinde günümüzdekine benzer bir okuldaki bahsetmek mümkün değildir. Hulefa-i Raşidin Devri'nde ve özellikle Hz. Ömer (r.a.) zamanında bu tür okullar yaygınlaşmıştır. Hz. Ömer Dönemi'nde mektepler kurularak muallimlere maaş bağlanmıştır. Emevi ve Abbasi devirlerinde ise mektepler gelişerek devam etmiştir.

Medrese: Medreseler geçmişte yükseköğretim faaliyetlerinin yapıldığı yerlerdir. Bugünkü anlamda fakültelere karşılık gelen eğitim kurumlarıdır. Hicri 3. asır ile 5. asır arasında başta Horasan ve Maverâünnehir olmak üzere İslam dünyasının ilim merkezlerinde medreseler kurulmaya başlandı. İlk olarak Büyük Selçuklu hükümdarı Alparslan'ın emriyle veziri Nizâmülmülk tarafından 1066 yılında Bağdat'ta "Nizamiye Medreseleri" kuruldu. Nizamiye Medresesinde İslamî bilimlerle birlikte edebiyat, matematik, felsefe gibi dersler de okutulmuş ve ileri düzeyde sistematik olarak yükseköğretim faaliyetleri yapılmıştır. Zamanla İslam coğrafyasında Nizamiye Medreselerini örnek alan birçok medrese açılmış, medreselerin önemi gittikçe artmıştır. Medreselerin bulunduğu başlıca yerler **Kurtuba, Bağdat, Horasan, Maverâünnehir, Semerkand, Buhara, Mısır, Konya, Kayseri, Sivas, Erzurum, Edirne, Elâziğ**'dir. Medreseler Osmanlı

Devleti döneminde gelişerek varlıklarını sürdürmüştür. Fatih Sultan Mehmet ve Kanuni Sultan Süleyman Dönemlerinde İstanbul'da açılan Sahn-ı Seman ve Süleymaniye medreseleri bunların en önemlileridir.

Daru'l-Kurra: Kur'an öğretilen ve hâfiz yetiştirilen mekteplerin, kıraat eğitimi yapılan medrese veya bölümlerin genel adıdır. Selçuklular, kıraat ilminin okutulduğu medreseleri genellikle "daru'l-huffâz" şeklinde adlandırmışlardır. Bu adlandırma Osmanlılar dönemine kısmen uzanmakla birlikte, Kur'an ihtisas medreselerine Osmanlılar daha çok daru'lkurra demişlerdir.

Daru'l-Hadis: Hadis ilimlerinin öğretildiği ve hadis ilimlerinde uzmanların yetiştirildiği yükseköğretim kurumlarıdır. Hadis dersleri önceleri mescitlerde o şehrin hadisçileri (muhaddis) tarafından verilir. Hadis okuyan talebelerin çoğalmasıyla birlikte darul hadis kurumları inşa edilmeye başlandı. Nişabur'da ve Şam'da darul hadisler kuruldu. Anadolu'da ilk olarak inşa edilen Çankırı Daru'l-Hadis'i olmuştur.

Beytül-Hikme: İslam medeniyetinde yükseköğrenim alanındaki ilk eğitim kurumudur. Abbasi halifeleri Harun Reşid ve Me'mun döneminde kurulmaya başlandı. Yunanca eserlerin Arapçaya tercüme edilmesi ile ilgili ilk geniş çaplı çalışmalar Beytül-Hikme'de gerçekleştirildi. Burada her türlü dinî, sosyal ve fen bilimleri okutuluyordu. Gerek Abbasi Devleti içindeki kilise okullarından, gerekse komşu ülkelerden ve Kıbrıs'tan getirilen kitaplarla beytül-hikme Orta Çağ'ın en zengin kütüphanesi ve yoğun ilmî araştırmaların merkezi hâline geldi. İslam ilim dünyasına, beş yüzyıldan fazla kaynaklık eden bu merkez, 1258'de Hülâgû tarafından yakılıp yıkılmıştır.

Kütüphane: Peygamber Efendimiz zamanında yazılı eserlerin çok az olması nedeniyle kütüphane yoktu. İslam âleminde ilk kütüphaneler, Kur'an-ı Kerim ve hadis ağırlıklı olarak Emeviler Dönemi'nde birer okul olarak da görev yapan mescitlerde ortaya çıkmıştır. Özellikle papirüs yanında kâğıdın yazı malzemesi olarak kullanılmaya başlanması ve Harun Reşid tarafından 794'te Bağdat'ta bir kâğıt fabrikası kurdurulmasının, kütüphanelerin zenginleşmesine olumlu etkileri olmuştur. Endülüs Emevileri zamanında Kurtuba'da (Cordoba) yetmiş kütüphane bulunmaktaydı. Dünyanın en zengin kütüphaneleri Endülüs'te bulunuyordu. Selçuklu Sultanı Melikşah'ın veziri Nizâmülmülk'ün 1067'de Bağdat'ta kurduğu medrese ve kütüphane diğer medreselere ve kütüphanelere öncülük etmiştir. Selçuklular Devri'nde Nişabur, Merv, İsfahan, Hemedan, Herat, Sava, Rey, Belh, Basra, Musul ve Buhara gibi şehirlerde kurulan medreselerin çoğunda kütüphane mevcuttur. Osmanlılar zamanında Fatih Dönemi ile birlikte büyük kütüphanelerin de kurulmaya başlandığı görülmektedir.

Rasathane: Rasathane, astronomik gözlemler yapmaya yarayan özel bina ve evlere denir. Rasathaneler ilk olarak İslam dünyasında ortaya çıkmıştır. İslam dünyasında ilk rasathane 828 yılında Bağdat'ta kurulan Şemmâsiye Rasathanesi'dir. Burada ünlü matematikçi Harizmî görev yapmıştır. Yine 1023 yılında İbn Sina için Hemedan şehrinde rasathane kurulmuştur. Ayrıca Melikşah'ın yaptırdığı, Ömer Hayyâm dâhil birçok bilim adamının görev aldığı rasathaneler bu bilim yuvalarının ilk örneklerindedir. İslam tarihinde tam teşkilatlı ilk büyük rasathane, 1259 yılında İlhanlı Hükümdarı Hülâgû tarafından Merâğa'da yaptırılan Merâğa Rasathanesi'dir. İçinde, geniş çaplı gözlem aletleri bulunan rasathanenin yöneticiliğini Nasîrüddîn Tûsî üstlenmiş, onunla birlikte diğer astronom ve matematikçiler çalışmıştır. 1575 yılında 3. Murad'ın ve sadrazam Sokullu Mehmet Paşa'nın desteğiyle İstanbul'da inşaatına başlanıp iki yılda tamamlanan rasathane İslam medeniyetinin bu son büyük rasathanesi sayılmaktadır.

Şifahane: Şifahane İslam dünyasında klasik hastanelerin genel adı olup bimaristan adıyla da bilinir. İlk İslam şifahanesi Hz. Peygamber (s.a.v.) tarafından, Hendek Gazvesi sırasında yaralanan Sa'd b. Muaz (r.a.) ve diğer yaralıları için seyyar savaş hastanesi olarak kurulmuştur. Savaşta tıbbî hizmet veren hanımlardan birisi olan Rûfeyde el-Ensariyye (r.a.) ilk seyyar sahra hastanesini kurmuştur. Doktor olduğu bilinen bu hanımın yaralıları tedavi ettiği çadır, "Rûfeyde'nin çadırı" diye biliniyordu. İslam'da ilk hastane 707 yılında Emevi Halifesi Velid b. Abdümelik tarafından kurulmuştur. İlk Selçuklu hastanesi ve tıp medresesi Sultan Alparslan'ın veziri Nizâmülmülk tarafından Nişabur'da kurulmuştur. Yıldırım Bayezid zamanında sadece Bursa'da sekiz tane şifahane olduğu tarihi kaynaklardan anlaşılmaktadır. Yine 1587 yılında İstanbul'da yüz on tane şifahanenin olduğu Avrupalı seyyahların hatıratlarında yer almaktadır.

Müslümanların Bilim Alanında Yaptığı Çalışmalar

Tefsir: Kur'an-ı Kerim'in ayetlerinin geniş bir şekilde açıklanması, yorumlanması, tefsir ilminin konusudur. Tefsir ilmi ile ilgilenen bilim adamlarına "müfessir" denir. İslam dünyasında tanınmış tefsir âlimlerinden bazıları: **Zemahşerî, Fahrettin Razi, Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır.**

Hadis: Peygamber Efendimizin sözlerini ve davranışlarını derleyip açıklayan, bunları yorumlayan bilim dalıdır. Hadis ilmiyle uğraşanlara "muhaddis" denir. Hadis alanında yazılmış en güvenilir altı eser İslam dünyasında "Kütüb-i Sitte" adıyla anılmaktadır. Bu altı kitabın yazarları şunlardır: Buhârî, Müslim, Tirmizî, İbn Mâce, Ebû Dâvûd, Nesâî

Kelam: İslam dininin inanç esaslarını ayet, hadis ve akli kullanarak açıklayan, yorumlayan, ispat eden ve başka inanç

sistemlerinden gelebilecek eleştirilere karşı savunan bilim dalıdır. Bu ilim dalının, inanç esaslarını tartışmaya girmeden izah eden bir alt koluna ise akaid denir. Ebu Hanife'nin **Fıkıh-u Ekber** isimli eseri ilk kelam eserlerinden biri sayılır. Bunun yanında Müslümanlar arasında kabul edilen iki temel itikadi mezhebin kurucuları Eş'ari ve Mâturîdî'dir.

Fıkıh: İbadetleri ve sosyal hayatla ilgili yaşam kurallarını Kur'an ve sünnetten deliller bularak inceleyen bilim dalıdır. İslam hukuku da denilen fıkıh, ibadetlerin yanında evlenme, ticaret ve cezalar gibi toplum düzenini ilgilendiren konularda İslam'ın ne gibi sınırlar çizdiğini inceler. En önemli fıkıh âlimleri arasında İmam-ı Azam Ebu Hanife, İmam Malik, İmam Şâfiî ve İmam Ahmed b. Hanbel gibi isimler sayılabilir.

Coğrafya: Ünlü Müslüman coğrafyacı **Belhî**'nin yaptığı çalışmalar kendisinden sonraki araştırmalara kaynaklık etmiş ve Batılı araştırmacılar tarafından da uzun süre büyük bir coğrafyacı olarak tanınmasını sağlamıştır. **Piri Reis ve Seydi Ali Reis** gibi coğrafyacılar çizdikleri haritalarla dönemlerine damga vurmuşlardır. **Uluğ Bey ve Kâtip Çelebi** gibi birçok Müslüman coğrafyacı da bu alanda kalıcı eserler meydana getirmişlerdir. Pusula'nın icadı, **el-Avfi**'nin 1232 tarihli eserlerinde ele alınmıştır. Coğrafya ilmine katkı sunan eserlerden birisi de seyahatnamelerdir. Bu bilim dalının en önemli isimleri arasında **Evliya Çelebi** yer almaktadır.

Dil: Dil çalışmaları İslam dünyasında ilk olarak Hz. Ali'nin talebiyle, **Ebu'l-Esved ed-Düeli** tarafından yapılmıştır. Emeviler döneminde ise edebiyat meclisleri oluşturulmuştur. Bu vesile ile cahiliye döneminden beri Araplar arasında yaygın olan şiir geleneğinin yanında nesir, hitabet vesözlük çalışmaları da gelişmiştir. Kur'an ve hadisin inceliklerini anlamak amacıyla başlayan dil ve edebiyat çalışmaları, daha sonra bağımsız bir ilim olmuştur. Bu dönemin en meşhur dil bilgini **Câhiz**'dir. Onun **Kitabü'l-Hayevan** isimli eseri günümüze kadar ulaşmıştır.

Tarih: Müslümanların tarih ilmine ilgi duymalarında Kur'an-ı Kerim'de geçmiş kavimlerle ilgili olayların anlatılması ve onların akıbetlerinin ne olduğunu araştırmalarının istenmesi etkili olmuştur. İslam dünyasında tanınan en ünlü tarihçilerden bazıları İbn İshak, Vakıdî, İbn Hişam, İbn Sa'd, Belâzurî, Taberi, İbn Haldun ve Ahmet Cevdet Paşa'dır.

Felsefe: İslam dünyasına tercüme yoluyla giren felsefenin Müslümanlar arasındaki adı **HİKMET** olmuştur. İslam felsefesi, geçmiş felsefe geleneklerinin taklidi olmayıp, orijinal eserleri ortaya koyan ve felsefi problemlere İslam'ın ışığında yeni bakış açıları getiren bir ilim olmuştur. İslam felsefesinin diğer felsefe geleneklerinden farkı, her şeyden önce düşünce dünyasına kelimacıları, tasavvufçuları ve hukukçuları katmasıdır. İslam tarihinde çok sayıda filozof bulunmaktadır. Kindî, Ebu Bekir Râzî, Farabi, İbn Sina, Gazali ve İbn Rüşd bunlardan bazılarıdır.

Astronomi: Kur'an-ı Kerim'in gökyüzü ve yıldızlarla ilgili ayetlerinden ilham alan Müslüman bilim insanlarının astronomi alanındaki çalışmaları ve buluşlarından örnekler:

- **Ferazî** gök cisimlerinin yükseltisini ölçmekte kullanılan **usturlabı** icat etmiştir.
- **Sind b. Ali** Dünya'nın yarıçapını trigonometrik olarak hesaplamıştır.
- **Battanî** Güneş yılını 365 gün 5 saat 46 dakika 24 saniye olarak ölçmüştür. Bilim dünyasına katkılarından dolayı Ay'ın bir bölgesine onun adı verilmiştir.
- **Ebu Said es-Siczi** Dünya'nın döndüğünü ilk kez Galileo'dan altı yüz yıl önce söylemiştir.
- **Biruni** Kopernik'ten yaklaşık beş yüz yıl önce Dünya'nın döndüğünü söylemiş ve elips şeklinde hareket ettiğini iddia etmiştir.
- **Uluğ Bey** Semerkand'da rasathane kurarak astronomi ile ilgili ansiklopedik eserler kaleme almıştır.
- **Ali Kuşçu** yıldızların yerlerini gösteren cetveller hazırlamış, rasathaneler kurarak birçok öğrenci yetiştirmiştir.

Fizik ve Kimya:

- **Cabir bin Hayyan** metalleri sertleştirme ve minerallerine ayırma gibi alanlarda çalışmalar yapmıştır. Nitrik asit, hidrojen klorür ve sülfürik asidin rafine ve kristalize yöntemlerini icat etmiştir.
- **Zekeriya er-Râzî** gliserin, soda, sirke asidi ve nitrik asit gibi maddeleri keşfetmiştir.
- **İbnu'l Heysem** fiziksel optik, meteorolojik optik, yakıcı aynalar, gözün fizyolojisi ve algısal psikoloji alanlarında araştırmalar yapmıştır. Görme olayının gözden çıkan ışınlarla değil, cisimlerden gelen ışınların göze ulaşmasıyla meydana geldiğini keşfetmiştir.
- **El-Cezerî** sibernetiğin ilk adımlarını atmış ve ilk robotu yapıp çalıştırmıştır.
- **Aziz Sancar** kimya alanında yaptığı çalışmalarla **Nobel ödülü** almıştır.

Matematik:

- Matematik'in temeli 0 (sıfır) ilk defa 873 yılında Müslüman bilim adamlarınca kullanılmıştır. İngilizcedeki "zero" kelimesi Arapçadaki **Sıfr** kelimesinden geçmiştir.
- **Harizmî**, bugün de kullanılan logaritmayı geliştirmiş ve sıfırlı ondalık sayıyı bulmuştur. Cebir ilminin kurucusudur.
- **İbnu'l-Heysem** ve **Hâzinî** dört ve beş bilinmeyenli denklemlerin çözümünü bulmuşlardır.
- **Nasîruddin Tûsi** "Tûsi Çifti" kavramını matematik dünyasına kazandırmıştır. Bu teorisiyle gezegen hareketlerini açıklamıştır.

Tıp:

- **İbn Sîna** "El Kanun fi't-Tıbb (Tıbbın Kanunu)" kitabıyla 19. yüzyılın başına kadar tıp dünyasında otorite kabul edilmiştir.
- **İbnu'n-Nefis** kan dolaşımını keşfetmiştir.
- Tıp tarihinde ameliyatlarda anestezi ilk defa Müslüman hekimlerce kullanılmıştır.
- **Zekeriya er-Râzî** çiçek ve kızamık hastalıkları üzerinde araştırmalar yaparak bu hastalıkların birbirinden farklı olduğunu keşfetmiştir.
- Fatih Sultan Mehmed'in hocası **Akşemseddin**, hastalıkların insandan insana bulaştığını belirtip mikrobun varlığını keşfetmiştir.

2.ÜNİTE ANADOLU'DA İSLAM

Türklerin Müslüman Olmaları

• Türklerin Müslüman Araplarla ilk karşılaşmaları, M.S. 7. yüzyılda II. Halife Hz. Ömer zamanında gerçekleşti. Bu dönemde Müslüman Araplar fetihler yoluyla Türk sınırlarına kadar gelmişlerdi. Emeviler zamanında ise Araplar Maverünnehir'e kadar ilerlediler. Emevilerin Horasan Valisi Kuteybe b. Müslim Maverünnehir'i fethederek Buhara ve Semerkant gibi büyük şehirlere Müslüman Arapları yerleştirdi ve böylece Türklerin İslam'ı tanımaları için uygun zemin oluşturdu. **Maveraünnehir**: Orta Asya'da Seyhun ve Ceyhun Nehirleri arasında kalan bölgeye verilen isimdir. Burası, Türkistan olarak da bilinir.

• Ancak Emevi yönetiminin uyguladığı siyaset, Türklerin millet olarak İslam'a girmelerini yavaşlattı. Ömer b. Abdulaziz Devri bu konuda istisna kabul edilebilir. Zira bu dönemde İslam'ın sadece Arapların değil, tüm insanlığın kurtuluşu için gönderilen bir din olduğu vurgulandı.

• Türklerin arasında İslamlaşma, din adamlarının çabalarıyla hız kazanmıştır. Özellikle **Talas Savaşı**'nda Türkler, Çinlilere karşı, Müslümanların yanında yer alarak sadece savaşın değil, Türk- Müslüman münasebetlerinin de seyrini değiştirdiler. Artık bu savaştan sonra Türklerin yüzü İslam dünyasına döndü.

• Abbasi halifeleri yavaş yavaş Türklerin daha kabiliyetli olanlarını devletlerinin savunmasında görevlendirmeye başladılar. Abbasilerin takip ettiği doğru siyaset neticesinde Halife el-Me'mun ve el-Mu'tasım zamanlarında Maverünnehir sakinlerinin tamamı Müslüman oldu.

• Türkler 10. yüzyılın ortalarından itibaren büyük gruplar hâlinde Müslüman olmaya başladı. Türklerle Araplar arasında kurulan ticari dostluklar İslamlaşmayı Hazar ülkesinde artırdı. Ticaret için Maverünnehir'e gelen Türkler bu bölgede İslam'ı tanıma fırsatı buldular. X. yüzyılda **İdil Bulgarları**, Harezmi tüccarlar vesilesi ile tanıdıkları İslamiyet'i devlet dini olarak benimsediler.

• Türklerden İslamiyet'i kabul eden bir diğer devlet ise Karahanlılar'dır. Saltuk Buğra Han sülalesinin kurduğu **Karahanlı Devleti**, İdil-Volga Bulgar Devleti'nden sonraki ilk Müslüman Türk devletidir.

• Karahanlılar'dan sonra kurulan üçüncü Müslüman Türk devleti ise **Gaznelilerdir**.

• Selçuklu İmparatorluğunun kurulması ve Türklerin İslam dünyasına hâkim olmalarıyla Selçuklular, İslam âleminde hem yeniden birliği sağladılar hem de İslam medeniyetine bilgi ve yetenekleriyle birçok katkıda bulundular. Malazgirt Zaferi'nin ardından büyük bir Türk nüfusu Anadolu'ya göç etti. Anadolu'ya ikinci bir göç dalgası da Moğol istilası nedeniyle yaşandı. Bu göçlerle başlayan süreç neticesinde Selçuklular zamanında Anadolu, Osmanlılar zamanında ise Anadolu'nun bir uzantısı olan Balkanlar'da İslamiyet yayıldı.

Horasan, Anadolu ve Balkanlar'da İslam'ın Yayılması

• Tasavvuf ehli olan derviş, sufi ve erenler İslamiyet'in Horasan, Anadolu ve Balkanlar'da yayılmasında, özellikle sayıca çok kalabalık bir kesimi oluşturan göçebe Türklerin İslamlaşmasında etkili rol oynamışlardır.

• Sınır boylarında ve stratejik mevkiilerde bulunan askerî amaçlı sağlam yapılar olan **ribatlar**, İslamiyet'in Maverünnehir ve Horasan'da güç kazanmasından sonra yeni bir işlev kazandı. Askerî eğitim ve hazırlıkların yerini zikir ve dinî eğitim aldı. Ribatlar giderek birer tekke ve zaviyeye dönüşerek İslam'ı yayma faaliyetlerinin merkezî oldu.

• Ticaret yolları üzerinde inşa edilen ribatlar da, İslamlaşmanın tamamlanmasından sonra kervanların yol güvenliğini ve konaklama ihtiyaçlarını sağlamaya yönelik birer kervansaray olarak hizmet vermeye başladılar.

• Horasan ve Maverünnehir'de İslam'la ve fütüvvet esaslarıyla ilk defa tanışan Türkler, yaşanan istilaların ardından akın akın Anadolu'ya geldi. Gelenlerin arasında çok sayıda âlim, derviş, dinî ve ilmî hareketin mensupları da vardı. Bu kişiler kurdukları ahilik teşkilatlarıyla Anadolu'nun İslamlaşmasına büyük katkı sağladılar.

• Fütüvvet öğretisini esas alan Ahilik teşkilatında, ahiler öncelikle Anadolu'ya göç eden Türkleri konuk ettiler. Daha

sonra ihtiyaç sahiplerine yardımcı oldular. Mesleği olan Türkler için iş yerleri açarken, mesleği olmayanlara mesleki eğitim verdiler. Halkın dinî eğitimiyle ilgilendiler. Genç işçilere alçak gönüllülük, sosyal dayanışma, özveri, ustaya itaat gibi esnaf lonca örgütünün gerektirdiği bir ahlak eğitimi verdiler. Ahiler Selçuklu ve Osmanlıların kuruluşunda, Horasan, Anadolu ve Balkanlar'da İslam'ın yayılmasında ve İslam medeniyetinin gelişmesinde önemli bir görev ifa ettiler.

Türklerde İslam Anlayışının Oluşmasında Etkili Olan Şahsiyetler

Ebu Hanife: Asıl adı Numan, lakabı ise "İmam-ı Azam Ebu Hanife"'dir. İslam dünyasının en önemli fıkıh (hukuk) âlimlerinin başında gelir. 699 yılında Kûfe'de doğdu. Küçük yaşlarda Kur'an'ı ezberledi ve çok iyi bir öğrenim gördü. Zamanla kendisini fıkıh alanında geliştirdi. İmam-ı Azam'ın görüşleri İslam dünyasındaki en yaygın mezhep olan Hanefi mezhebinin temelini oluşturdu. Aynı zamanda ticaretle uğraşan Ebu Hanife, günlük hayatla ilgili fıkhi meselelere (ticaret, evlenme, boşanma, cezalar, icar, kira, satış, ibadetler, miras...) Kur'an, sünnet ve sahabelerin görüşlerinden faydalanarak akılcı çözümler getirdi. İslam dininin özellikle hoşgörülü ve birleştirici yönünü insanlara anlattı. Tüm yaşamını Irak'ta geçiren Ebu Hanife, 767 yılında Bağdat'ta vefat etti. Hanefi mezhebi Müslüman Türk dünyasında en çok benimsenen mezheptir. **Önemli eserleri: Fıkhul Ekber, el-Âlim vel Mütellim.**

Cafer-i Sadık: Caferilik mezhebinin kurucusu olup soyu baba tarafından Hz. Ali'ye, anne tarafından Hz. Ebu Bekir'e dayanmaktadır. 702 yılında Medine'de doğmuş ve yine Medine'de 765 yılında vefat etmiştir. Cafer-i Sadık, hadis ilminde otorite olarak kabul edilmiştir. İmam Malik ve Ebu Hanife ile görüş alışverişinde bulunmuş, fazilet ve takvasıyla tanınan bir kişi olmuştur. Hiçbir zaman sahabeye dil uzatmayan, uzatanları da hoş karşılamayan Cafer-i Sadık, siyasetten de uzak kalmayı tercih etmiştir. Caferilik mezhebi on iki imama inanmayı inanç konuları kapsamında değerlendiren bir mezheptir. Caferilik ekolüne göre; Kur'an-ı Kerim, ilk ve en önemli kaynaktır. Sünnet konusunda diğer mezheplerden farklı olarak Hz. Peygamber'in (s.a.v.) sünnetinin yanı sıra, masum (günahsız) olarak kabul ettikleri on iki imamın söz ve fiillerini de sünnet olarak değerlendirirler.

İmam Maturidi: Özbekistanlı bir Türk'tür. 852 yılında Semerkant'ta doğdu. Burada ilim tahsil etti ve eğitim gördüğü medresede hocalık yaptı. Ebu Hanife'nin görüş ve düşüncelerine bağlı kaldı ve bu bağlamda ilmi çalışmalar yaptı. Özellikle İslam dininin inanç esasları (iman konuları) ile ilgili eserler yazdı, görüşler ortaya koydu. Kur'an ve sünnet temeline dayanan ve akli esas alan bu görüşlerinden Maturidi mezhebi oluştu. **Önemli eserleri: Kitabut Tevhit ve Tevilâtül Kur'an.** "Tevilatül Kur'an" bir tefsir kitabıdır ve İmam-ı Maturidi bu kitabıyla önemli tefsirciler arasında yer almıştır. Maturidi 944 yılında Semerkant'ta vefat etti.

İmam Şâfii: Asıl adı Muhammed bin İdris'tir. Miladi 767 yılında Filistin'in Gazze şehrinde doğdu. İlim tahsili için önce Mekke'ye gitti. Daha sonra Medine'de İmam-ı Mâlik'ten ders aldı. İmam-ı Şâfii Abbasiler döneminde yaşadı. Bu dönemde Yunan, Hint ve İran kültürüne ait eserlerin Arapça'ya tercüme edilmesi, bunun sonucunda bazı felsefe akımlarının İslam toplumunda fikrî kargaşalıkla oluşturması üzerine İmam Şâfii bu karışıklıklara son vermek amacıyla **"Risale"** isimli eserini yazdı. İlk hukuk metodolojisi kabul edilen bu eser, Şâfii mezhebinin temellerini oluşturur. Ömrünün sonlarına doğru Mısır'a yerleşen İmam Şâfii, 820 yılında burada vefat etti. En tanınan eseri **Kitabul Umm.**

Ebul Hasan el-Eş'ari: 874 yılında Basra'da doğdu. İlk tahsilini babasından aldı. Eş'ari, İslam dininin inanç esaslarıyla ilgili görüşleriyle tanınmıştır. O, inanç konularını aklın ilkeleriyle savunmuş, vahiy ile akıl arasında orta bir yol benimsemiş, Kur'an ve sünneti ön plana çıkarmış ve bu metodu Irak'ta büyük yankı uyandırmıştır. İmam Eş'ari'nin görüşlerine dayanan Eş'ari mezhebi geniş bir coğrafyada yayıldı.

Ahmet Yesevi: 1093 yılında Türkistan'ın Yesi kentinde dünyaya geldi. İlk eğitimini Arslan Baba'dan aldı. Sonra da dönemin önemli ilim merkezlerinden Buhara'ya gitti ve orada Yusuf Hemedani'den ilim tahsil etti. Merv, Semerkant, Herat gibi şehirleri dolaşarak dersler verdi. 1140 yılından sonra memleketi Yesi'ye dönüp ders vermeye başladı. Birçok öğrenci yetiştirdi. Hoca Ahmet Yesevi insanlara İslam'ın ilkelerini anlatırken "hikmet" adı verilen şiirlerini kullandı. Sade, akıcı ve anlaşılır bir Türkçeyle yazdığı şiirleri, Türk halkının İslam'ı anlayıp öğrenmesinde çok etkili oldu. Bu şiirlerinin toplandığı kitabının adı **"Divan-ı Hikmet"**'tir. Özbekler, Kırgızlar ve Volga Türkleri arasında elden ele dolaşan bu kitap Türk tasavvuf edebiyatının en önemli eserlerindedir. "Pîr-i Türkistan" lakabıyla tanındı. Yesevilik düşüncesi Orta Asya'dan Anadolu'ya, oradan Balkanlar'a kadar geniş bir coğrafya'da yayılmıştır. Hoca Ahmet Yesevi 1166'da Yesi'de vefat etti. İslam hukuk kuralları ile tarikatı bir araya getirmesi nedeniyle birçok tarikatı etkilemiştir.

Mevlana Celaleddin-i Rumi: Mevlevi tarikatının kurucusu, asıl adı Muhammed Celaleddin'dir. 1207 yılında Horasan'ın Belh şehrinde doğdu. Mevlana âlim, sufi ve şairlik özelliklerine sahip biridir. Çocukluğunda babasının yanında başladığı öğrenimini daha sonra gittiği Halep ve Şam'da sürdürmüştür. İlk tasavvufi eğitimini de babasından almıştır. Mevlana'daki dinî tasavvufi düşüncenin kaynağı Kur'an ve Sünnet'tir. Belh şehrindeki Moğol İstilasından sonra ailesiyle Nişabur'a gitti. Selçuklu Sultanı Alaaddin Keykubad'ın davetiyle Konya'ya yerleşti.

Onun hakkındaki çalışmalar ve eserlerinden yapılan tercümelemler vasıtasıyla görüşleri bugün dünyada geniş bir kitleye etkilemiştir. Mevlana, sahip olduğu insan sevgisi ve engin hoşgörüsü ile herkesin sevgisini, saygısını kazandı. 1273 yılında Konya'da vefat etti. **Önemli eserleri: Mesnevi, Divan-ı Kebir, Fihî mâ fih.**

Ahi Evran: 1171 yılında İran'ın Batı Azerbaycan'da Hoy kasabasında doğmuştur. Ahi Evran'ın çocukluğu ve ilk tahsil devresi memleketi olan Azerbaycan'da geçmiş olsa da gençliğinde Horasan ve Maverâünnehir'e giderek o yörede dersler almıştır. Bu arada Âlim Fahrettin Razi'den akli ve nakli ilimleri öğrenmiştir. Ahilik teşkilatının Anadolu'daki kurucularından olan Ahi Evran bu teşkilatın piri kabul edilen, âlim ve mutasavvıf bir şahsiyettir. Asya'dan gelerek Anadolu'da birçok şehri dolaştıktan sonra Kırşehir'e yerleşti ve ahilik teşkilatının yayılmasında önemli hizmetler yaptı. Özellikle 1. Alâeddin Keykubad'ın destek ve yardımıyla, bir taraftan tasavvufî düşünceye ve fütüvvet ilkelerine bağlı kalarak tekke ve zaviyelerde şeyh mürit ilişkilerini düzenlemiştir. Diğer taraftan iş yerlerinde usta, kalfa ve çırak münasebetlerini ve buna bağlı olarak iktisadi hayatı düzenleyen ahiliğin Anadolu'da kurulup gelişmesinde büyük rolü olmuştur. Ahi Evran, otuz iki çeşit esnafı teşkilatlandırarak Selçuklu ve Osmanlı coğrafyasında İslam medeniyetine katkılar sunmuşlardır. Osmanlı İmparatorluğu'nun kurucusu Osman Gazi'nin kayın pederi Şeyh Edebâli bir ahi şeyhidir.

Hacı Bektaş Veli: Bektaşiliğin kurucusu olup asıl adı Muhammed'dir ve 1247 yılında Nişabur'da doğmuştur. Tasavvuf geleneği içinde eğitimini tamamladıktan sonra Anadolu'ya gelerek Sulucakarahöyük'e yerleşti. 1337 yılında vefat etti. Ölümünden sonra Hacı Bektaş-ı Veli diye şöhret bulmuştur. "Horasan erenleri" diye bilinen Kalenderiyye akımına mensup Horasan Melâmetiyye mektebinden olduğu anlaşılmaktadır. Hacı Bektaş-ı Veli'nin daha çok Hoca Ahmet Yesevi'den ve İbn Arâbî, Mevlana, Ahi Evran, Yunus Emre gibi mutasavvıflardan da etkilendiği görülmektedir. Dervişler arasında Hacı Bektaş-ı Veli'nin ve düşüncelerinin önemini gören Osmanlılar, Yeniçeri Ocağının piri olarak onu seçmişlerdir. Böylece Hacı Bektaş-ı Veli'nin düşünce sisteminden esinlenen Bektaşilik, Yeniçeri Ocağı aracılığıyla güçlenmiştir. Osmanlıların en önemli askerî gücü olan Yeniçerilerin tamamı, sınır boylarında cihat eden Türkmenlerin ise büyük kısmı Bektaşî'dir. Yani yeniçeriler hem asker hem de mürittir. Onun insan eğitimi ve nefis terbiyesine dair en önemli öğretisi "eline, diline, beline sahip ol" düstûrudur. **Önemli eseri: Makâlât**

Yunus Emre: 1240 yılında doğmuş, 1320 yılında vefat etmiştir. Yunus'un mürşidi Tapduk Emre'dir. Ancak tarikatının ne olduğu net değildir. Eski Anadolu Türkçesinin oluşumunda çok önemli rol oynayan ilk Türk şairidir. Onun kullandığı kelimeler ve ifade kalıpları, bunlara yüklediği anlamlar ve mecazlar Türkçenin edebî bir dil hâline gelmesi yolunda büyük bir aşama olmuştur.

Sarı Saltuk: Anadolu ve Balkanlar'ın Türkleşip Müslümanlaşmasındaki etkisiyle adı etrafında menkıbeler oluşmuş bir alperendir. Kaynaklarda "mücahit-gazi, gazi-derviş, alperen, mübarek zat, ermiş" gibi sıfatlarla anılan Sarı Saltuk Anadolu ve Rumeli'nin Türkleşip İslamlaşmasında etkin rol oynamıştır. Dobruca'daki Sarı Saltuk, Kaligra'daki Sultan (Yılan) Tekkesi, kendisinin bizzat açtığı ve faaliyette bulunduğu tekkelerdendir. Sarı Saltuk'un adına ölümünden sonra açılan tekkeler Babaeski'deki Eski Baba Tekkesi ile Kütahya Şeyhlü'deki Sarı Selçuk Tekkesidir. Sarı Saltuk'un; Kalliakra (Bulgaristan), Babadağı (Romanya), Blagay (Hersek), Ohri (Makedonya), Kruya (Akçahisar/Arnavutluk), Rumeli Feneri (İstanbul), Babaeski (Edirne), Bor (Niğde), Diyarbakır, Tunceli ve İznik gibi merkezlerde olmak üzere pek çok türbesi bulunmaktadır.

Hacı Bayram-ı Veli: 1340 yılında doğmuş; 1430 yılında vefat etmiştir. Gençlik yılları boyunca tefsir, fıkıh, hadis, tasavvuf, matematik, astronomi, felsefe, edebiyat ve dil dersleri aldı. Ankara'da Kara Medresede müderrislik yapmıştır. Tasavvuf eğitimine Somuncu Baba yanına gitmiştir. Tasavvuf ile diğer ilimleri birleştirerek yeni bir bakış açısı oluşturmuştur. Hacı Bayram-ı Veli, toplumun problemlerine çözüm amacıyla yoksullara ve ilim talebelerine yardım faaliyetleri yapmıştır. Zekât ve sadakaları toplar sonra da onu ihtiyaç sahiplerine ulaştırırdı. Anadolu'da siyasi karışıklıkların olduğu bir ortamda Hacı Bayram-ı Veli'nin müderrisliği bırakıp tasavvuf yolunu seçerek halkı ahlaki yönden diriltmeye çalışması Osmanlı Devletinin yeniden ihyasını sağlamıştır. Anadolu Türk birliğinin tesisinde ve Anadolu'nun iktisadi bakımdan gelişip kalkınmasında önemli bir rolü olmuştur.

3. ÜNİTE: İSLAM DÜŞÜNÇESİNDE TASAVVUFİ YORUMLAR

Tasavvuf ile İlgili Kavramlar

Tasavvuf: İslam'ı, kulluğun gerektirdiği şekilde ahlak esasları ve nefis terbiyesi üzerinde yoğunlaşarak yaşama biçimi.

Sufi: Mutasavvıf, tasavvuf yolunu seçen kişi.

İhsan: Allah'a (c.c.), O'nu görüyormuş gibi ibadet etmek.

İhlas: Samimiyet, içtenlik, tutum ve davranışlarınızda sadece Allah'ın rızasını gözetmek, sözün öze uymasındır.

Zikir: Anmak, hatırlamak. Allah veya "lailahe illallah" gibi sözleri tekrarlamaktır.

İrfan: Marifet, keşf, ilham, sevgi, manevi ve ruhi tecrübe ile elde edilen bilgidir.

Zahid: Dünyadan yüz çevirip, dinin emirlerine titizlikle riayet eden ve mala mülke değer vermeyen kişi.

Tezkiye: Temizlenme. Nefsi manevi kirlere arındırma, kusurlardan arıtıp temizleme.

Seyr-u Sülûk: Bir tarikata girme, intisap etme ve o tarikatın gereklerini yerine getirerek manevi bakımdan yol alma.

Mâsiva: Allah'ın (c.c.) zatı dışındaki bütün varlıklar. İnsanı Allah'tan (c.c.) uzaklaştıran her şey.

Marifet: Bilgi. Varlıkların hakikatini ve ilahi sırları tefekkür ve ilham yoluyla kavrama, gerçeği bilme.

Züht: Ahirete yönelmek için dünyadan el etek çekmek. Gönülde mal mülk sevgisine yer vermemek.

Fakr: Dervişlik, salikin hiçbir şeye sahip olmadığını, her şeyin gerçek malik ve sahibinin Allah olduğunu idrak etmesi.

Halvet: Uzlet, inziva, yalnızlık, tek başına yaşamak topluma karışmamak.

Tasavvufi Düşüncenin Oluşumu

- Tasavvufun asli kaynağı Kur'an-ı Kerim, Hz. Peygamber ve sahabenin örnek yaşantısıdır.
- Tasavvuf ilmi, diğer dinî ilimler olan fıkıh, hadis, tefsir, kelim gibi hicri 2. asırdan sonra sistemleşmeye başlamıştır.
- Tasavvufta nefis terbiyesi, Allah'ı zikir, dünyaya gereğinden fazla değer vermeme gibi ilkeler öne çıkar. Kur'an'da nefsi arındırmayı öğütleyen birçok ayet vardır. Hz. Peygamber, Allah'a (c.c.) çokça şükreden ve O'nu her zaman anan bir kul olarak hayatını sürdürmüştü ve böyle yaşamayı Müslümanlara tavsiye etmiştir.
- Peygamberimizin vefatından sonra İslam topraklarının genişlemesi ve fetihlerin etkisiyle Müslümanlar zenginleşti. Bu durumun sonucunda İslam dünyasında sade yaşamın yerini lüks ve gösteriş aldı. Bunu fark eden bazı âlimler Peygamber dönemindeki sade hayat tarzına dönüşmesini savundular ve bu konuda çalışmalar yaptılar, görüşler sundular. Yardımlaşma, fedakârlık, cömertlik, kanaatkârlık, dürüstlük, merhamet gibi değerleri ön plana çıkarmaya çalıştılar. Bu anlayış zamanla tasavvuf düşüncesinin ortaya çıkıp gelişmesinde etkili oldu.
- Yunan, Bizans, Hint ve İran kültürüne ait eserlerin Arapça'ya çevrilmesi de İslam toplumunda değişik alışkanlıkların, anlayışların, adetlerin ortaya çıkmasına sebep oldu.

Tasavvufi Düşüncenin Dönemleri

Tasavvuf tarihi kitaplarında tasavvufi düşünce genel olarak üç dönemde incelenmiştir.

Züht Dönemi:

Peygamber Efendimiz döneminden başlayıp hicri 2. asra kadar olan dönemi kapsar.

Genelde tasavvufun özelde Züht Dönemi'nin ortaya çıkma sebepleri şöyle sıralanabilir:

- a) Kur'an-ı Kerim'de zühde verilen önem.
- b) Hz. Peygamber ve sahabenin sade yaşantısı.
- c) Ayet ve hadislerin züht eksenli yorumlanması.
- d) Allah (c.c.) aşkı ve Allah'a (c.c.) çok kuvvetli bir sevgiyle bağlanma.
- e) Vefatından sonra Hz. Peygambere duyulan özlem ve ihtiyaç.
- f) Müslüman toplumda meydana gelen dinî, fikri, kültürel, siyasi, ekonomik gelişmeler

Züht, ahireti unutup dünyaya esir olmamak şeklinde ifade edilmiştir. Tasavvufu bir ağaca benzeten sufiler, Hz. Peygamber dönemini tasavvuf ağacının çekirdeği, züht dönemini ise kökleri olarak yorumlamışlardır.

Tasavvuf Dönemi: Sufi ve tasavvuf kavramlarının kullanılmaya ve ilk sufi adlarının duyulmaya başlandığı dönemdir.

Hicri 2. asrın sonundan, tarikatların kurumsallaştığı döneme kadar olan yaklaşık dört asırlık zaman dilimini kapsar. Cüneyd-i Bağdadi, Ma'ruf Kerhi ve Gazali gibi büyük mutasavvıflar bu dönemde yetişmiştir. Hicri 3. ve 4. yüzyıllarda ise Zünnun-i Mısri, Beyazıd-ı Bestami gibi sufilerin öncülüğünde tasavvufi düşünce sistemli bir hale gelmiştir. Klasik eserlerin yazılmaya başlandığı dönemdir.

Tarikat Dönemi: Teoride "tasavvuf" diye adlandırılan bu akımın pratik hayatta aldığı isim "tarikattır". Hicri 6. asırdan itibaren tarikatların kurumsallaştığı ve sosyal hayatın bir parçası haline geldiği dönemdir. Bu dönemde İbn Arabi, Mevlana gibi büyük temsilciler yetişmiş, şiir ve edebiyatta tasavvufla ilgili önemli eserler verilmiştir. Tasavvufi düşünce sistemi 12. ve 13. asırlarda Abdulkadir Geylani, Ahmet Yesevi, Ahmet Rifai ve Bahauddin Nakşibend gibi meşhur mutasavvıflar tarafından tarikat yapılarına dönüştürülmüştür. İslam tasavvufu, sadece teorik planda kalmayarak, tarikatlar yoluyla pratik hayatta uygulamaya geçirilmiştir.

Tasavvufi Düşüncenin Ahlaki Boyutu

- Dinimizde ahlakın kaynağı Kur'an'dır. Kur'an ahlakını en güzel biçimde yaşama geçiren ise peygamberimiz Hz. Muhammed'dir (s.a.v.). "Sen elbette yüce bir ahlak üzeresin." (Kalem suresi, 4. ayet)
- Sufilere göre tasavvuf, Allah ve Resulü'nün ahlakıyla ahlaklanmaktır. Tasavvuf döneminin önemli isimlerinden Ebü'l-Hüseyn en-Nûrî'ye göre, tasavvuf ne birtakım merasimler ve bir bilgi yığını değil yalnızca ahlaktır.
- Bazı mutasavvıflar, tasavvufun konusunu "tahalluk ve tahakkuk" olarak özetlemişlerdir. **Tahalluk**, tasavvufun eğitim boyutu olup İslam ahlakını öğretmektir. **Tahakkuk** ise ahlak ve takva ile yükselişe eren sufinin Hakk'ı zat, sıfat ve fiilleriyle tanımaya başlamasıdır.
- "Tasavvuf tamamen edepten ibarettir." diyen sufiler tasavvufun doğuş döneminden itibaren "edep" kavramı üzerinde durmuşlardır. Edebe uygun davranış tasavvufi hayatta çok geniş bir uygulama alanı bulmuştur. İlk sufiler, insan hayatını ilgilendiren her konuda edep kuralları koymuşlardır. Daha sonra tarikatlar döneminde bu kurallar "adab

ve **erkân**" tabirleriyle ifade edilmiştir. Sufilere göre, tasavvuf ve tarikat terbiyesinin amacı, insanı Hakk'a ve halka karşı sorumlu davranmasını öğretmektir. Bu anlayışı çok sık kullandıkları "Edep yahu!" sözüyle ifade etmişlerdir.

• Tasavvuf, insanın kalbindeki kötü vasıflardan kurtulma çarelerini, kalpteki iyi vasıfları ve onları kazanma yollarını göstermeyi hedefler. Böylece manevi mertebeleri kat ederek en yüksek mertebeye olan "insan-ı kâmil (olgun insan)" mertebesine ulaşmayı amaçlar. İnsan-ı kâmil, Kur'an ve hadislerde ifade edilen ahlaki olgunluğa ulaşmış Müslümandır.

Tasavvufi düşüncede insan nefsinin tamamlaması gereken ahlaki aşamalar:

- 1- **Nefs-i Emmare:** Kötülük emreden ve bundan zevk alan nefistir.
- 2- **Nefs-i Levvame:** Kötülükten pişman olup af dileyen nefistir
- 3- **Nefs-i Mülhime:** Allah'tan ilham alan nefistir.
- 4- **Nefs-i Mutmainne:** Tatmin olmuş nefistir.
- 5- **Nefs-i Radiyye:** Allah'tan razı olmuş nefistir.
- 6- **Nefs-i Mardiyye:** Allah'ın razı olduğu nefistir.
- 7- **Nefs-i Kâmile:** Seçkin, saf, temiz nefistir

KÜLTÜRÜMÜZDE ETKİLİ OLAN TASAVVUFİ YORUMLAR

Yesevîlik

Türkistanlı Hoca Ahmed Yesevi'nin görüş ve düşüncelerine dayanan tasavvuf ekolüdür. Ahmed Yesevi, Türkistan'ın Yesi kentinin Sayram kasabasında dünyaya geldi. İlk eğitimini Yesi şehrinde Arslan Baba'dan aldı. Sonra Buhara'ya gitti ve orada Yusuf Hemedani'den ilim tahsil etti. Hocası Arslan Baba'nın vefatından sonra memleketi Yesi'ye dönüp birçok öğrenci yetiştirdi. Yesevi, insanlara İslam'ın ilkelerini anlatırken "hikmet" adı verilen şiirlerini kullandı. Bu şiirlerinin toplandığı kitabının adı "Divan-ı hikmet" tir. "Pîr-i Türkistan" lakabıyla tanındı. Yesevîlik Orta Asya'dan Anadolu'ya, oradan Balkanlar'a kadar geniş bir coğrafya'da yayılmıştır. Hacı Bektaş Veli, Abdal Musa, Geyikli Baba gibi mutasavvıflar Yesevîlik düşüncesinin Anadolu'da yayılmasında etkili olmuşlardır. Yesevîlik Orta Asya'dan Anadolu'ya, oradan Balkanlara kadar geniş bir coğrafyada yayılmış, taraftar bulmuştur.

Yesevîliğin Önemli Bazı İlkeleri:

- * Kur'an ve sünnete uygun yaşamak
- * Züht ve takvaya önem vermek
- * Devamlı abdestli gezmek
- * Dünya malına ve zevklerine önem vermemek
- * Allah'ı (c.c.) çokça zikretmek

Kâdirîlik

Abdülkadir Geylani'nin görüş ve düşüncelerine dayanan tasavvuf ekolüdür. İran'ın Geylan kasabasında doğdu. Küçük yaşlardan itibaren ilim tahsiline başladı. İlk eğitimini Geylan'da aldı. Ardından Bağdat'a giderek orada Kur'an'ı ezberledi. Sonra da tefsir, hadis, fıkıh, kıraat eğitimi aldı. Eğitim hayatını tamamladıktan sonra dersler vermeye, halka İslam'ın ilkelerini anlatmaya başladı. Zamanla tasavvuf ilmine yönelmiş, tasavvuf alanındaki bilgisi, güzel ahlaki ve ilmî sohbetleriyle insanları etkilemiştir. Abdülkadir Geylani'nin temkinli ifadeleri, dini düşünce sınırları zorlamayan fikirleri kadar coşkulu zikir meclisleri de kalabalıkları cezbetmiş ve Endülüsten Malezya'ya kadar uzanan topraklarda yayılma imkânı bulmuştur. **Abdülkadir Geylani'nin Önemli Eserleri: Fütûhu'l-Gayb, El-Fethu'r-Rabbanî, Günyetü't-Tâlibîn** Kadirîliği ilk defa Anadolu'ya getiren, Hacı Bayram Veli'nin damadı Eşrefoğlu Rumi'dir. Müzekki'n-Nüfus adlı eseri ve şiirleriyle Anadolu tasavvuf çevrelerinde pek sevilen Eşrefoğlu, tarikatta "Pir-i Sani" diye anılır.

Kadirîliğin Önemli Bazı İlkeleri

- * Dilini yemine alıştırmamak
- * Başkalarına yük olmamak
- * Hoşgörü ve tevazu sahibi olmak
- * Sürekli Allah'ı (c.c.) zikretmek
- * Gündüzleri oruç tutup geceleri az uyumak
- * İnsanların sahip olduğu şeylere tamah etmemek

Rifailik

Ahmet Rifai tarafından kurulmuştur. Ahmet Rifaî, Bağdat'la Basra arasında kalan Ümmüabîde köyünde doğdu; babası Hz. Hüseyin'in, annesi ise Ebu Eyyûb el-Ensari'nin soyundandır. Devrinin büyük sufilerinden biri olan dayısı Mansur el-Batâihî onu yetiştirdi. Başta el- Vasitî olmak üzere dönemin âlim ve mutasavvıflarından İslami ilimleri öğrendi. Rifailik'te de tarikata giriş, belirli kurallara bağlı olarak gerçekleşir. Rifailer, Allah'a ulaşmanın nefsin tezkiyesiyle mümkün olabileceğini kabul ederler. Bunun için dokuz aşamadan oluşan bir eğitim ve zikir programı uygularlar. Her bir merhaleye kendisine ait olan zikirle geçilir. Bu faaliyetler Rifai'nin vefatından on yıl sonra Abdülkerim Kazvini ile başlamış ülkemizde ise bu faaliyetler Kenan Rifai ve talebeleri tarafından devam ettirilmektedir. Rifailere göre tasavvuf, baştan sona edepten ibarettir ve bütün edepler Peygamberimizin sünnetine tabi olarak elde edilir.

Rifailik'te Yer Alan Temel İlkeler:

- *Riyazat ve Mücadele
- *Ahlaki güzelleştirme
- *Halvet
- *Zikir

Mevlevilik

Mevlevilik, Mevlana Celaleddin Rumi'nin görüşleri çerçevesinde oluşan tasavvufi akımdır. Mevlana, 1207 yılında Horasan'ın Belh şehrinde doğmuş, ilk eğitimini âlim bir zat olan babası Bahaüddin Veled'den almıştır. Tefsir, hadis, fıkıh gibi İslami ilimlerde kendini yetiştirmiş, Arapça ve Farsçayı iyi derecede öğrenmiştir. Döneminin edebiyat dili Farsça olduğu için eserlerini Farsça kaleme almıştır. "Divan-ı Kebir, Mesnevi, Fihî Mâ fih" başlıca eserleridir. Mevlana'nın tasavvufi görüşleri oğlu Sultan Veled tarafından sistemli hâle getirilmiştir.

Mevlana düşüncesinin temeli insan sevgisine dayanır. Mevlana'ya göre "Âlemden maksat insandır." İnsan yeryüzünde Allah'ın halifesidir.

Mevlevilikte şiir, musiki ve **semâ** ayininin önemli bir yeri vardır. Mevlevi dervişleri ney, kudüm gibi müzik aletleri eşliğinde, özel giysiler içerisinde ve kendi çevrelerinde ahenk içerisinde dönerek sema yaparlar. Mevlevilere göre semanın anlamı; "musiki nağmelerini dinlemek, dinlerken vecde gelip harekette bulunmak, kendinden geçmek, dönmektir. Mevlevi dervişlerinin sema sırasında birbirleri önünde saygıyla baş eğmelerine **mukabele** denir.

Mevleviliğin Önemli Bazı İlkeleri

- Dinî esasları iyi bilmek
- Alçak gönüllü olmak
- Dindar olmak
- Kalbini her zaman temiz tutmak
- Maddi ve manevi temizliğe önem vermek
- Aklı iyi kullanıp hikmet sahibi olmak

Nakşibendilik

Nakşibendilik, Muhammed Bahaüddin Nakşibend'in görüş ve düşüncelerine dayanan tasavvuf ekolüdür. Muhammed Bahaüddin Nakşibend, Buhara yakınlarındaki Kasr-ı Ârifân köyünde dünyaya geldi. Döneminin âlimlerinden ve mutasavvıflarından eğitim aldı. Sade bir hayat yaşamış, haramlardan ve kötülüklerden uzak durmuştur. Pek çok öğrenci yetiştirmiş ve halkın bilgi ve ilmini artırmak için yaptığı sohbetlerde İslam'ın iman ve ibadet ilkelerini, tasavvufun inceliklerini anlatmıştır.

Nakşibendilik; Anadolu, Türkistan ve Hindistan başta olmak üzere geniş bir coğrafyada taraftar bulmuştur. Tanzimat yıllarında oluşan Halidîyye, Nakşibendiliğin Türkiye'deki yaygın koludur. Nakşibendilikte Allah'ı çok zikreden kişinin kalbine Allah sevgisinin yerleşeceğine ve bunun da kişiyi kötülüklerden koruyacağına inanılır. Nakşibendiliğe göre zikrin gizlice, kalpten yapılması esastır. Toplu halde yapılan zikre Hatm-i Hâcegân adı verilir.

Nakşibendiliğin Önemli Bazı İlkeleri

- Zikirlerin sayısına dikkat etmek
- Zamanın kıymetini bilmek
- Her nefeste uyanık ve şuurlu olmak
- Gönlüne sahip olmak

Alevilik: Alevi, Hz. Ali'yi seven, onun taraftarı olan demektir. Alevilik ise Peygamber Efendimizin vefatından sonra Hz. Ali'nin halife olması gerektiğini savunan ve Hz. Ali'yi sahabilerin en faziletlisi olarak gören düşünce akımıdır.

Bektaşilik: Hacı Bektaş-ı Veli'nin görüş ve düşüncelerine dayanan tasavvuf ekolüdür.

Hacı Bektaş-ı Veli; Ahmet Yesevi'nin düşüncelerinden etkilenmiş, Orta Asya'dan Anadolu'ya gelerek insanlara ahlaki davranışlarıyla örnek olmuştur. Tasavvufun inceliklerini yaşatarak insanların İslam dinini benimsemelerine yardımcı olmuştur. Hacı Bektaş-ı Veli dört kapı (Şeriat, Tarikat, Marifer ve Hakikat) kırk makam adını verdiği öğretilerinde iman şartlarına, ilim öğrenmeye; namaz, oruç, hac, zekât, abdest, gusül vb. ibadetleri yerine getirmeye vurgu yapmıştır.

Hacı Bektaş-ı Veli'nin Düşünceleri; "İnsanın güzelliği sözlerinin doğruluğunda, olgunluğu dürüstlüğündedir". "İlim ile gidilmeyen yolun sonu karanlıktır." "Bir olalım, iri olalım, diri olalım." "Eline, beline, diline sahip ol." sözleriyle özetlenebilir.

Bu iki düşünce akımı Hz. Ali, Ehl-i Beyt ve on iki imam sevgisini temel aldıkları için zamanla birlikte anılır olmuşlardır. Alevilik- Bektaşilik'in günümüze ulaşmasında en etkin unsurlardan biri bu kültürde var olan "ocak kültürüdür." Ocağın adı olarak adlandırılan bu özel terim cemleri yöneten "dede"lerin aileleridir. Adap ve erkânı yürüten, Ehl-i beyt soyundan gelen, dedelerin aileleri çevresinde oluşan organizasyonları ifade etmektedir. Alevilik-Bektaşilikte her dede bir ocağa bağlıdır ve dedelerin insanlar arasında büyük bir saygınlıkları vardır

Alevilik-Bektaşilikteki Temel Kavram ve Erkânlar

Cem ve Cemevi

Cem, Alevi-Bektaşî geleneğinde en önemli ayındır. Cemevi ise âyin-i cem erkânının yapıldığı; yol, adap ve erkânın öğrenildiği ve gösterildiği yerdir. Cemevinde, cemaatin şahitliğinde talibin Pir'e verdiği bağlılık sözüne "ikrar verme" denir. Pir'e verilen bu söz Hz. Muhammed'e verilen ikrar olarak yorumlanır. Ona verilen ikrar ise Yüce Allah'a verilen söz anlamına gelir.

Cemin Yapılışı: Cemin başlangıcında dede, Hz. Muhammed'in manevi makamını temsil eden posta oturur ve başından sonuna kadar âyin-i cemi yönetir. Bu sırada Hz. Ali postuna oturan rehber, dedenin yanındaki yerini alır. Dede cemi dua okuyarak başlatır. Cem sırasında dede, ilk önce dargın olanlar varsa onları barıştırır. Daha sonra sırasıyla on iki hizmeti yerine getirecek canların duası, delil hizmeti (çerağ uyandırma, mum veya ışık yakma), tezekkâr hizmeti (abdest aldırma), kurban ve lokma hizmeti ve diğer hizmetler yerine getirilerek cem birleşir. Ceme katılanlar topluca tövbe istiğfar ederler. Zakir (âşık), bağlama eşliğinde düvazımam (on iki imam aşkına okunan methiye), tevhit, miraçlama ve mersiye okur. Semahlar dönülür. Getirilen lokmalar, kesilen kurbanlar dede tarafından dualandıktan sonra dağıtılır. Dede, hizmet yapanlara dua eder ve hizmet aralarında çeşitli konularda açıklamalar yapar. Cemin sonunda dede dua eder

ÂYİN-İ CEM TÜRLERİ

DARDAN İNDİRME CEMİ: Vefat eden bir kişinin ardından yedisi veya kırkında kurban kesilip lokma dağıtılır. Borcu varsa ödenir, alacağı varsa alınarak yakınına teslim edilir. Sağlığında gücendiği kimseler varsa onların razılığı alınır.

DÜŞKÜNLÜKTEN KALDIRMA CEMİ: İşlediği bir suç nedeniyle yol düşkününü ilan edildikten sonra tövbe ederek üzerindeki kul hakkını iade eden kişiler için yapılan cemdir

ABDAL MUSA CEMİ: Yılın ilk cemi, Abdal Musa adına, dargın olan kimselerin barıştırılması, insanlar arasında birliğin sağlanması amacıyla yapılır. Buna göre herhangi bir ocak veya cem evine bağlı olan kimseler bir araya gelip kurban keserler.

Cemle ilgili 12 Hizmet

- 1. Mürşit (Dede):** Alevilik-Bektaşilikte, görev itibarıyla Hz. Muhammed, Hz. Ali ve Hacı Bektaş Veli'yi temsil eder. Cem erkânının başkanlığını yapar. Cenaze, musahiplik, nikâh, ad koyma ve sünnet törenlerini yönetir.
- 2. Rehber:** Yola girmek isteyenleri hazırlar, yol gösterir. Mürşidin en yakın yardımcısıdır.
- 3. Gözcü:** Rehberin yardımcısıdır. Cemin sessiz ve sakinlik içinde geçmesini sağlar. Cemin bekçisidir.
- 4. Çerağcı (Delilci):** Cemevinde bulunan aydınlatma araçlarını yakar. Buhurdanlıkları ve mumları hazırlar.
- 5. Zakir (Âşık):** Cemde tevhit, düvazde imam, mersiye, semah, nevrüziye söyler.
- 6. Süpürgeci (Ferraz):** Cemevinin temizliği ile meşgul olur.
- 7. Meydancı:** Cemevinde semahserleri kaldırır. Postları yerine dizer.
- 8. Niyazcı:** Kurbanları tekbir getirerek keser. Gelen lokmaları alır ve lokmaların dağıtımını sağlar.
- 9. İbrikçi:** Cemde mürşidin ve cem erenlerinin abdest almalarını sağlar.
- 10. Kapıcı:** Ceme gelen erenlerin evlerinin güvenliğini sağlar.
- 11. Peyikçi:** Cem olacağını tüm canlara duyurur.
- 12. Sakacı:** Cemevinde şerbet, saka suyu gibi şeylerin dağıtımını sağlar.

Razılık ve Kul Hakkının Sorulması: Üzerinde kul hakkı olan bir kişinin cem törenine katılması uygun görülmez. Cem töreninin başında dede insanlara birbirlerinden razı olup olmadıklarını sorar. Birbirlerine haklarını helal etmelerini, küskünlerin barışmasını ister. Sonra da helallik alınır. Bu uygulamaya razılık ve kul hakkının sorulması denir.

Semah: Cem törenine katılanların manevi coşku halinde kendilerinden geçerek ilahi aşkla ayakta dönmeleridir. Semah bağlama eşliğinde ve kadın-erkek birlikte yapılır. Semahın figürü olan sağ elin ayasının yukarı, sol elin aşağı bakmasının anlamı, "Hak'tan alır, halka veririz. Kendimize hiçbir şeyi mal etmeyiz." demektir.

Musahiplik (Yol Kardeşliği): İki ailenin birbirlerine ölünceye kadar yol kardeşi olma sözü vermeleridir. Aileler anlaştıkları zaman müsahiplik cemi düzenlenir. Bu anlayış Peygamberimizin hicretten sonra ensar ile muhaciri kardeş ilan etmesine dayanır.

Dua ve Gülsenkler: Alevilikte duaya gülbenk denir. Bu inanç sisteminde insanlar içlerinden geldiği gibi Allah'a yalvarırlar. Cemevlerinde ise dua ve gülbenk dedelerin eşliğinde okunur.

Hızır Orucu: Alevi-Bektaşî kültüründe şubat ayının 13. 14. ve 15. günlerinde tutulan oruç.

4. ÜNİTE: GÜNCEL DİNİ MESELELER

Dini Meselelerin Çözümünde Temel İlke ve Yöntemler

Gelişen ve değişen dünyada birçok sahada, geçmişte karşılaşılmayan ve hükmüne Kur'an ve sünnette doğrudan rastlanamayan birtakım meseleler ortaya çıkmaktadır. Bu meselelerin çözülmesi, Müslümanların dinlerine uygun yaşayabilmeleri için büyük önem taşımaktadır ve bu çözümler içtihat yoluyla sağlanmaktadır.

İctihad: Kur'an, sünnet ve icma ile hükmü açıkça ortaya konulmamış, dinî bir meselenin hükmüne ulaşmak için müctehidin elinden gelen çabayı sarf etmesidir.

Müctehid: Kur'an ve sünnet gibi delillerden dinî hükümler ortaya koyabilme bilgi ve becerisine sahip olan yani "ictihad" edebilen kişi.

Dinî hükümlerin başlıca kaynakları Kur'an ve sünnettir. Bir müctehid dini bir meseleyi çözüme kavuşturmaya çalışırken öncelikle Kur'an'a bakar. Cevabı orada bulursa onunla amel eder. Aradığı hükmün cevabı Kur'an'da yeteri kadar açık değilse o zaman sünnete bakar. Her iki kaynakta da konuyla ilgili hüküm bulamazsa **icmaya** başvurur. **İcma** müctehidlerin bir meselenin dinî hükmü üzerinde görüş birliğine varmalarınıdır.

İslam dinine göre insanın dünya ve ahiret mutluluğu için koruması gereken **beş esas** vardır. Bunlara **zarûrât-ı diniyye** denir. Müctehidin vereceği fetva bunlara uygun olmalıdır.

Dinin korunması tebliğle, dinin emirlerini yaşamakla, öğrenmek ve öğretmekle olur.

Hayatın korunması sadece başkalarının canını değil kişinin kendisine emanet olarak verilen bedenini de koruması demektir

Aklın korunması akli zayıflatan ve işlevsiz hale getiren zararlı alışkanlıklardan uzak durmaktır.

Neslin korunması meşru yollarla insan neslinin devamının sağlanmasıdır.

Malın korunması: İslam, başkasının malına yönelik saldırıları ve haksız yollardan kazanç elde etmeyi yasaklamıştır.

Dinî emir ve yasaklara muhatap olan kişinin söz, fiil ve davranışlarına **Ef'âl-i Mükellefin** denir:

Farz: Yapılması kesin olarak gerekli davranışlardır. Yapılırsa sevap, yapılmazsa günah, inkârı ise küfre sebep olur.

Vacip: Farz seviyesinde olmayan fakat sünnetten daha kuvvetli olan dinî hükümler.

Sünnet: Hz. Peygamber'in sözleri, davranışları ve sahabelerinin yapmış olduğu olumlu davranışları onaylaması.

Mübah: Mükellefin yapıp yapmamakta özgür bırakıldığı davranışlardır. (Caiz)

Mekruh: Yapılması dinen hoş karşılanmayan fakat kesin ve açık delillerle de yasaklanmayan davranışlardır.

Haram: Dinen sorumluluk çağında ulaşmış olan herkese, Allah'ın yapılmasını kesin olarak yasakladığı söz ve davranış.

Günümüzde ortaya çıkan meselelerin çözümünde;

- Neslin korunması ve Allah'ın koyduğu dengeyi korumak ana gaye olmalıdır.
- Çözüm önerileri fitratı (yaratılıştaki var olan dengeyi) bozmamalıdır.
- Temel ahlaki değerleri ihlal etmemelidir.
- İnsan onur ve haysiyetini zedelememelidir.
- Güncel meselelerin dinî hükmünü açıklamak durumunda olan İslam bilginlerinin her konuda yeterli bilgi sahibi olamayacağı göz önünde bulundurulmalıdır.
- Bireysel fetvalardan ziyade farklı uzmanlık alanlarına sahip âlimlerin kararlarını merkeze almak gerekmektedir.

İktisadi Hayatla İlgili Meseleler

- İslam, helal ve meşru yollardan kazanca önem verir. Temelinde emek olmayan mülkiyeti, hibe, hediye ve miras gibi durumlar dışında meşru saymaz.
- İslam'da hırsızlık, gasp, yağma, faiz, kumar, karaborsacılık gibi yollarla mülk edinmek yasaklanmıştır; başkasının mülküne zarar vermek de suç olarak görülmüştür.
- İslam'a göre insanlar mal ve çocuklarla uğraşırken kulluk görevlerini terk etmemelidirler.
- Dinimizde fakirliğin bir istismar aracı olarak kullanılmasını yasaklamıştır. Peygamber Efendimiz "Sizden birinizin sırtında odun küfesi taşıması dilenmesinden hayırlıdır." buyurmuştur.
- İslam dini, zengini daha zengin, fakiri daha da fakir yapan ve mal elde etme hırsıyla güçlünün zayıfı ezmesine neden olan bir sisteme karşılık sosyal adaleti esas alır. Zenginlere paylaşmayı, yoksulu görüp gözetmeyi, helal kazanç elde etmeyi ve kazancı helal yolda harcamayı; fakirlere de rızıkı temin etmek için çalışmayı emretmiştir.

İslam'da İşçi ve İşveren Hakları

- İşçi ve işverenin birbirlerine karşı birtakım hakları, görev ve sorumlulukları vardır.
- İşveren;** İşçinin beden ve ruh sağlığını önemsemeli, güvenli bir iş ortamı hazırlamalı, işçinin hakkını geciktirmeden vermelidir. İşçinin dinine, rengine, ırkına vb. değil yeteneklerine ve liyakatine önem vermelidir.
- İşçi;** işini ciddiyetle ve özenle yerine getirmeli, sorumlu olduğu iş alanını kendine emanet olarak görmeli ve korumalı, kendine verilen sorumlulukları yerine getirmelidir.
- Toplumların ekonomik olarak kalkınması ve güçlenmesi noktasında iş ahlakı, dürüst çalışmak ve düzgün iş yapmak çok önemlidir. Tüm bunların yanında işçi sağlığı ve güvenliği de dikkat edilmesi gereken konular arasındadır. Bunlar gözetildiğinde toplumda barış ve huzur ortamı oluşur.

İslam'a göre kişi;

1. Maddi ihtiyaçlarını sağlayacak ve ailesini geçindirecek bir iş sahibi olmalıdır.
2. İmkânı varsa hayır faaliyetlerine katılmak için kazancından pay ayırmalıdır.
3. İşini dürüstçe ve en güzel şekilde yapmalı, hem kazancıyla hem de ürettiği mal ve hizmetle toplum refahına katkıda bulunmalıdır.

4. Mesleki bilgi ve ehliyete sahip olmalıdır.
5. Haramdan korunmak ve helal kazanç sağlamak için gerekli dinî ve ahlaki bilgileri öğrenmelidir.

Gıda Maddeleri İle İlgili Meseleler

Dinimizde bazı yiyecekler çeşitli nedenlerden dolayı haram kılınmıştır. Yiyecekler konusundaki yasaklar en başta insanın beden ve ruh sağlığının korunmasını amaçlamaktadır. Beden ve ruh sağlığına zararlı olduğu sabit olan maddelerin yenilip içilmesi dinen yasaklanmıştır. Bundan dolayı zehirli ve uyuşturucu maddeler, sarhoşluk veren katı, sıvı ve uçucular insan sağlığı açısından tehlike arz etmesi nedeniyle dinen haram kabul edilmiştir.

Haram Kılınan Hayvansal Gıdalar:

- Domuz eti
- Ölmüş hayvan eti
- Akıtılmış kan
- Allah'tan başkası adına kesilen kurban
- Azı dışı olan yırtıcı hayvanlar
- Avını pençesiyle parçalayan kuşlar

Haram Kılınan Bitkisel Gıdalar

- Alkollü içkiler
- Uyuşturucular
- Zehirli maddeler
- Keyif verici maddeler

Helal ve Haramlarda Temel Ölçütler

- Bu konuda verilen hükümler Kur'an, sünnet ve icmaya aykırı olamaz.
- İyi niyet haramı helal yapmaz.
- Haramı helalleştirmek için hile yapmak haramdır.
- Şüpheli şeylerden sakınmak gerekir.
- Miktarın azlığı ve çokluğu haram hükmünü değiştirmez.
- İsraftan sakınmak gereklidir.
- Eti yenen hayvanların beslenme usullerine dikkat edilmelidir.
- Harama yaklaştıran şeylerin de haram olduğu unutulmamalıdır.

Bağımlılıkla İlgili Meseleler

- İnsan akıllı ve irade sahibi bir varlık olduğu için Allah katında sorumludur.
- İnsan aklı sayesinde nefsinin isteklerini dizginleyebilir, dini hükümleri anlayabilir.
- Bağımlılık yapan maddeler ise insanın aklını sağlıklı bir şekilde kullanmasını engeller.
- Bu durum kişinin hem kendisine hem ailesine hem nesline dolayısıyla topluma zarar verir.
- Bağımlı kişilerin iş verimliliği de düşeceği için bu durum ülke ekonomisini zarar uğratar.
- Bağımlılık yapan maddelerin tedarik ve tedavisi için harcanan para da aile ekonomisini olumsuz etkiler.

Sağlık ve Tıpla İlgili Meseleler

Dinimiz hastalıklara karşı tedbir alıp çareler aramak tavsiye etmiştir. İyileştirilemeyen hastalıklara karşı da sabır göstermek gerektiği vurgulanmıştır.

Otopsi

Otopsi, ceset üzerinde yapılan inceleme, tanı ve teşhis koyma amaçlı tıbbi bir incelemedir. Bu sayede ölüm sebebi anlaşılabilir, bulaşıcı hastalıklarla mücadele edilebilmektedir. Otopsi değil intikam amaçlı ölüye yapılan saldırı yasaklanmıştır. Gereklilik halinde ve zaruret ölçüsünde otopsi yapmak caizdir.

Ötenazi

Ötenazi, tıbben tedavisi olmayan ve sürekli acı veren bir hastalığa yakalanmış kimsenin hayatına kendisinin veya hukuki temsilcisinin izniyle son verilmesidir. Bugün ülkemizde yasak olan bu uygulamanın dinen haram ve hatta cinayet olduğu konusunda İslam âlimleri hemfikirdir. İslam âlimlerinin çoğuna göre, hastanın veya kanuni temsilcisinin izni ile bitkisel hayattaki kimse tıbben ölü sayılamayacağı için bu kimsenin aldığı tedaviyi durdurmak ötenazi kapsamında değerlendirilmektedir. Beyin ölümü gerçekleşmiş kimse ise artık ölüdür ve kendisinden yaşam destek ünitesinin çekilmesi ötenazi olarak değerlendirilmez.

Organ Nakli

İslam, ölüye önem vermekle birlikte hayata ve insana daha çok önem vermiş, hayatı korumayı beş temel esastan biri

saymıştır. Bu nedenle günümüz İslam bilginleri ve fetva kuruluşları, tedavi maksatlı organ naklinin bazı şartlarla caiz olduğunu açıklamışlardır. Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu, Suudi Arabistan’ da bulunan Büyük Âlimler Kurulu, İslam Konferansı Örgütüne bağlı İslam Fıkıh Akademisinin kararı ve 1990 yılındaki altıncı dönem toplantılarına göre organ nakli konusunda ulaşılan bazı sonuçlar şöyledir:

1. Organ naklinin zaruret olması ve naklin olumlu sonuç vereceği konusunda güçlü kanaatin olması durumunda, organ nakli caizdir.
2. Dinen aranan şartların gerçekleşmiş ve organı alınacak kimsenin kendisinin veya kanuni temsilcisinin izninin olması hâlinde organ nakli caizdir
3. Kalp gibi hayatın kendisine bağlı bulunduğu tek organların canlı bir insandan bir başkasına nakli haramdır.
4. Canlı bir insandan, temel bir hayati fonksiyonunu devre dışı bırakan organ nakli haramdır.
5. Açıklanan durumlarda organ naklinin ittifakla caiz görülmesi, organın satım konusu yapılmaması şartına bağlıdır.

Kan Bağıışı

Tıbbi bir zaruret olan kan nakli dinen sakıncalı olmayan bir uygulamadır. Kişi başkası için kan bağıışında bulunabileceği gibi kendi tedavisi için de kan aldirabilir.

Haram Maddelerle Tedavi

İslam bilginleri, uzman ve dinine bağlı bir doktorun hayati tehlike arz eden bir hastalığın şifasının ancak bu maddeler olduğunu ve başka seçeneğin olmadığını bildirmesi halinde kullanımını caiz görmüşlerdir.

İntihar

Hayat, Allah'ın kullarına bahşettiği, korunmasını emrettiği bir emanettir. İnsana bahşedilen her nimet gibi en önemli emanet olan canın, Allah'ın takdiri dışında insanın kendi müdahalesi ile sonlandırılması yasaklanmıştır. Cana yönelik her türlü saldırı dinen büyük bir günahdır.

5. ÜNİTE: HİNT VE ÇİN DİNLERİ

HİNDUİZM: Hindistan halkın %80'inin dinidir. Nüfusun geri kalanını sırasıyla Müslümanlar, Hıristiyanlar, Sihler, Budistler, Caynistler ve diğer dinî gruplar oluşturur. Hindular, dinlerini “**Sanatana Dharma**” (ezelî-ebedî din) veya sadece “**Dharma**” olarak adlandırmaktadır. Bu dine mensup olanlara da “**Sanatani**” denilmektedir. Hindistan dışında, Sri Lanka, Pakistan, Endonezya ve Bangladeş’de de mensupları bulunmaktadır. Hinduizm’i resmi din kabul eden tek ülke ise Nepal'dir.

- Hinduizm dünyanın yaşayan en eski dinidir ve bilinen bir kurucusu yoktur. MÖ 2000-1500 yıllarında Orta Asya’dan göç edip Hindistan’ı istila eden **Ari’lerin** (Aryanlar) dinî inançları ile yerli halkların dinî inanç ve gelenekleri birbirine karışarak “**Hinduizm**” ortaya çıkmıştır. Hinduizm Klasik Dönem, Orta Çağ Dönemi ve Modern Dönem olmak üzere üç ana bölümde incelenmektedir. Klasik Dönem, başlangıcından itibaren MS 9. yüzyıla kadar. Orta Çağ Dönemi, İslam dini ile tanışıldığı ve ondan etkilenildiği dönemdir. Modern Dönem Hinduizm Hıristiyanlığın etkisinin görüldüğü 1830 yılından günümüze kadar olan dönemi ifade etmektedir.

Hinduizm’de İnanç Sistemi

Sayılamayacak kadar çok tanrılı bir dindir. zamanla bazı tanrılar ön plana çıkmıştır. Bunlar **Brahma, Vişnu ve Şiva**’dır. **Brahma**, Hindu inancının en eski tanrısıdır. **Vişnu** (koruyucu), dünya düzeninde ortaya çıkan bozulmaları gidermek için çeşitli şekillerde bedenleşerek yeryüzüne gelir. Tanrı Vişnu’nun bir bedende veya doğrudan yeryüzüne gelmesine “**avatar**” adı verilmektedir. **Şiva** (yok edici) ölümün, hastalığın tanrısı olarak bilinir. Bir de dışı tanrısal varlık olan “**Devi**” bulunmaktadır. Yaratılmışlara hayat veren güç olarak kabul edildiğinden ona “**Anne**” diye de hitap edilmektedir. Devi, erkek tanrısal varlıkların silahlarını elinde tutan sayısız kollara sahip, güzel bir kadın olarak betimlenmektedir

Kutsal metinleri “**Vedalar**” adı verilen ve dört bölümden oluşan bir kitaptır. Vedaların “**Rişi**” denilen ve doğaüstü güçlerle ilişkiye geçtiği kabul edilen kişilere verildiğine inanılır.

- **Kast sistemi** Hinduizm’in en belirgin yönlerindedir. Kast; aynı işle meşgul olan, görev ve gelenekleriyle birbirine bağlanan insanların oluşturduğu birliktir.

Kast sisteminde yer alan sınıflar;

Brahmanlar → Rahipler ve bilginler

Kşatriyalar → Hükümdar ailesi, prensler, askerleri sanatçılar

Vaisyalar → Esnaf, tüccar ve çiftçiler

Sudralar → İşçiler ve köleler

Paryalar → Kast sistemine dahil edilmez ve toplum dışı sayılırlar. İnsan dahi kabul edilmezler, Bunların, bazı ana caddelere, çarşılar ve pazarlara girmesi yasaktır. Tapınaklara girmeleri, kamuya açık çeşmelerden su içmeleri yasaktır.

• Hinduizm’de önemli inanç konularından biri olan tenasüh (ruh göçü- reenkarnasyon-“samsara”) dünyadaki doğum-ölüm-yeniden doğuş döngüsünü ifade etmektedir. İnsan sonu olmayan bir tenasüh zinciri içerisinde gidip gelmektedir. **Karma** ise, ruhun bu döngüsel süreçteki durumunu belirleyen sebep sonuç yasasıdır. Ruhun bu döngüden kurtulmasına da **Nirvana (mokşa)** denilmektedir. Kurtuluşa ulaşan kimse mutlak tanrı Brahma ile bütünleşir veya ondan bir parça hâline gelir. İnsan yaptıklarına göre, hayvan, bitki, insan veya tanrı şeklinde tekrar doğmaktadır. Bu nedenle her Hintli, tekrar dünyaya geleceği hayatının daha iyi olması için, güzel davranışlar sergilemeye gayret eder. İşlediği kötülükler sebebiyle bitki veya hayvan olarak dünyaya gelmekten çekinir. İçinde buldukları kast, yaptıklarının bir sonucudur. Kişinin hangi kasttan dünyaya geleceği şeklindeki sosyal statüsü, cinsiyeti, bahtının nasıl olacağı ve diğer insanlarla ilişkisi gibi tüm hususlar onun önceki yaşamındaki davranışlarının sonucu olarak karma tarafından belirlenir.

Hinduizm’in Ritüelleri

Hindistan’da mabetler, tanrıların ikamet yerleridir. Aynı zamanda insanların tanrılarla buluşma yerleridir. Her tanrının bir mabedi vardır ve o mabette, tanrının bir tasviri veya heykeli bulunur. İbadet etme yerleri sadece mabetlerle sınırlı değildir, nehir kenarları, mağaralar, kutsal ziyaret yerleri, dağların zirveleri, nehirlerin birbirine kavuştukları noktalar, kendi evi gibi birçok yerde ibadet edilebilir. İbadet etme hakkı sadece Brahman, Kşatriya ve Vaisya kastlarına mahsustur. Kast dışında kalanlar ve et yiyenler mabetlere giremezler. Kadınlar, Vedaların ve ilahilerin okunduğu ibadetlere katılma hakkına sahip değildirler. Onlar, sadece ibadet maksadıyla yenilen yemekleri hazırlama ve tabakları temizlemekle görevlidirler.

Hindular, sabahleyin güneş doğmadan önce, öğle vaktinde ve güneş battıktan sonra olmak üzere günde üç defa ibadet ederler. Şafak vaktinde kalkan bir kimse, öncelikle kutsal “Om” hecesini okuyarak ibadete başlar. Om; ilahi kuvvetle dolu, kutsal sırlı bir kelime olarak kabul edilir. Bu kelimenin harfleri, Brahma-Vişnu- Şiva üçlemesini ifade eder. Evlerin özel olarak ayrılan bölümlerinde, tanrıların sembolize eden heykellerin önünde yapılan ayine "**puja**" denilir. Mabette ise, rahipler tarafından tanrıların tasvir eden heykel uyumakta olduğu yatak odasından gün ağarırken uyandırılır ve törenle kutsal odasındaki tahtına götürülür. Yıkanıp kurulanır, elbiseleri giydirilir, süslenerek güzel kokular sürülür. Daha sonra çiçeklerle, buhurla ve parlak ışıklar ile karşılanır. Kutsal metinler okunurken tanrının heykeli yağlanır. Taze meyvelerden oluşan yemeği ikram edilir. O, yemeğin maddi olmayan kısmını yer, geri kalanı ise ibadete katılanlara dağıtılır. Çeşitli şekillerde eğlendirildikten sonra yatağına götürülür. Böylece tanrıların hoşnutluğunu kazanacaklarına inanılır.

Kutsal Ganj Nehri’nde yıkanmak ibadettir, insanı günahlardan arındırır. Ruhun ölmediğine inandıkları için ölümlerini gömmezler. Ölenlerin cesetlerini yakarak küllerini Ganj Nehri’ne dökerler. Bir yüzyıl öncesine kadar kadın, ölen kocasıyla birlikte yakılırken şimdi bu âdetten vazgeçilmiştir. Cenaze törenlerinden ve bu törenlere katılanlara yapılan ikramlardan amaç, ölünün yeni bir ruhsal bedene girmesine yardımcı olmaktır.

Yoga ve meditasyon da önemli dinî ritüellerdir. Yoga yapan (yogi) nefesine hâkim olur ve zihnini bir noktada toplar. Ruh, yoga sayesinde bedenden ayrılır ve ölümsüzlüğe ulaşır.

Hinduizm’in Kutsalları ve Sembolleri

Hinduizm’in dinsel metinlerinin başında Sanskritçe yazılmış "**Vedalar**" gelmektedir. Uzun bir süre sözlü olarak nakledildikten sonra yazıya geçirilmiş metinlerdir. En eski dinî metinlerdir. İlahiler, hastalıkları iyileştirme, yağmur, maddi refah ve düşmanlara boyun eğdirmeye yönelik sözleri içerir

Hinduizmin Kutsal Metinleri

Şruti : İlham edildiğine inanılan kutsal kitaplar (Vedalar).

Smriti: Beşeri kaynaklı olduğu kabul edilen kutsal kitaplar (Mahabharata ve Ramayana)

Hinduizm’de inek, yılan, maymun, fare gibi bazı hayvanlar kutsal kabul edilir. Ayrıca Ganj Nehri ve Meru Dağı kutsal olarak kabul edilmektedir. Hindistan’da ziyaret edilen birçok kutsal yer vardır. Tanrı Şiva’nın evi olarak görülen Beranes bunlardan en meşhurdur. Burayı ziyaret etmek bütün Hinduların temel arzudur.

BUDİZM

M.Ö. 6. yüzyılda Hindistan’da ortaya çıkmıştır. Hinduizm’in çok tanrıcılığına, din adamlarının otoritelerine, kast sistemine ve karma doktrinine (öğretisine) tepki olarak gelişmiştir. Hindistan, Çin, Moğolistan, Sri Lanka, Tayland, Myanmar, Vietnam, Singapur, Malezya, Tayvan, Tibet, Kore, Japonya, Endonezya, Laos gibi Güney Asya ve uzak Doğu ülkelerinde bulunmaktadır. Batı Avrupa, ABD ve Avustralya ülkelerinde de yeni bir Budist mezhep olan **Zen Budizm** ilgi görmüş ve taraftar bulmuştur. Bugün 400-450 milyon civarında mensubu vardır.

• Budizm’in kurucusu "Buda"dır. Buda'nın asıl adı Siddharta Gauatama olup "Buda" onun lakabıdır. Buda isminin anlamı "ilhama kavuşan" demektir. Buda 29 yaşındayken insanlardan uzaklaşıp yalnız bir hayat sürmeye başlamış, 35 yaşındayken kendisine ilham geldiği söylenerek Buda olmuştur. Buda'nın hayatı ve geliştirdiği öğretisi, MÖ 1. ile MS 1. yüzyılları arasında Pali dilinde yazıya geçirilerek **Tripitaka** (Üç Cevher) adı altında bir araya toplanmış, Budizm’in kutsal metinleri oluşturmuştur.

Budizm'in İnanç Sistemi

"Tanrı'nın" varlığı veya yokluğuyla ilgilenilmez. Budizm'de iman ikrarı üç temele (Tripitaka=üç cevher) dayanmaktadır: "Buda'ya sığınırım, Dharma'ya (Buda Öğretisi) sığınırım, Sangha'ya (Rahipler Topluluğu) sığınırım" Buda'ya göre insanoğlu şu beş unsurdan oluşmaktadır. Bunlar; vücut, duyu, idrakler, eğilimler ve bilinçlilik. Buda'nın öğretisinin odak noktası, kişiye bu dünyada acı ve ıstırap veren her şeyden kurtularak nirvanaya ulaşmasını sağlamaktır. Nirvanaya ulaşmaları için ise "**sekiz dilimli yolu**" takip etmeleri gerekir. **Sekiz Dilimli Yol:** Doğru Anlayış, Doğru Karar, Doğru Konuşma, Doğru Hareket, Doğru Kazanç/Meslek, Doğru Çaba, Doğru Dikkat ve Tefekkür, Doğru Konsantrasyon ve Meditasyon

Budizm'in Ritüelleri

Budizm'de ferdi ibadet esastır. Mabetlerde bu amaca yönelik olarak yapılmış küçük bölümler bulunmaktadır. Budist dinî yapıları için yaygın şekilde kullanılan terim "**Vihara**"dır. İbadet, sadece mabede bağlı olmayıp evde de yapılabilir. Bu yüzden her Budist'in evinde zihnini odaklaştırıp ibadet edeceği Buda'nın heykeli veya resmi bulunur. İbadetin ana ilkesi karma-tenasüh çemberinden kurtulmaktır. Buda'ya dua edilmekte ve ondan bir şeyler istenmektedir. Sangha teşkilatı dünyanın en eski rahipler topluluğudur. Rahipler, manastırda bir köşeye çekilip insanlardan uzak yaşarlar. Budizm'de ruhban hayatı; fakirlik, bekârlık ve sessizliğe dayanır. Rahiplik teşkilatına giren saç ve sakalını keser, sarı elbiseler giyer, yetkili rahibin önünde üç defa "iman ikrarında" bulunur. Budist rahipler erken kalkar ve kısa bir duadan sonra günlük yiyeceğini toplamak için dilencilığe çıkarlar ve iki öğünlük yiyeceği sadaka tasına biriktirdikten sonra manastırlarına geri dönerler. Rahipler günlerini genel olarak kutsal kitap okuma, meditasyon ve dua ile geçirirler. Önceki hayatında rahip olanlar hariç kimse Nirvana'ya eremez. Budistler dua ederken "dua tekerleği veya tespih" kullanırlar. Bu tekerleklere çakra adı verilir. Çocuklar ve fakir kimselerin cesetleri gömülür, zengin aileler ise ölümlerini yakarlar. Yakılmayan cesetler açık alanlara konularak bunların vahşi hayvanlarca parçalanmasından veya bozulmasından rahiplerin ibret almaları istenir.

Budistlerin Kutsalları ve Sembolleri

Buda'nın sözleri olan ve en eski Budist kutsal kitabı sayılan Tripitaka (Üç Sepet) üç bölümden oluşmaktadır. Bunlar; Viyana-Pitaka (Disiplinler Sepeti), Sutta Pitaka (Vaazlar Sepeti), Abhidharma-Pitaka'dır (Doktrinler Sepeti).

Buda'nın heykelleri, Buda'nın külleri ve diğer hatıraları, Budist azizlerin cesetlerini ve kişisel eşyalarını ihtiva eden mabetler (**stupa veya pagoda**) kutsal kabul edilmektedir. Dharma çakra (yasa tekerleği), üç mücevher, lotus çiçeği ve mandala (renkli tefekkür tekerleği) bu dinin sembollerindendir.

Budizm inancında en çok kullanılan kutsal söz "Om! Lotus'taki mücevher! Hum!"dur.

Buda'nın doğduğu yer (Lumbuni), aydınlanmaya ulaştığı incir ağacının (bodhi) altı, ilk vaazını verdiği yer, öldüğü yer kutsal kabul edilmekte ve buralara ziyaretin kişinin nirvanaya ulaşmasına yardımcı olacağına inanılmaktadır.

KONFÜÇYANİZM:

- Çin'de yaygındır.
- Konfüçyüs'ün (M.Ö. 551-479) görüş ve düşünceleri doğrultusunda ortaya çıkmıştır.
- Bilge bir kişi olan Konfüçyüs, genç yaşından itibaren dersler vermeye, öğrenci yetiştirmeye başlamıştır.
- Bir süre de memurluk yapmış, sonra görevinden ayrılıp Çin ülkesini dolaşmış, gittiği yerlerde erdemli davranışlar ve Çin uygarlığının canlandırılması üzerine konuşmalar yaparak halkı aydınlatmaya çalışmıştır.
- Konfüçyanizm genel olarak tek tanrı inancına dayalıdır.
- Tanrı, her şeyi yaratan, yöneten ve ibadet edilmeye layık olan Tien'dir.
- Konfüçyanizm'de erdemli davranışlar sergileyerek ahlaki olgunluğa erişmek çok önemlidir.
- Beş Klasik ve Dört Kitap adındaki kutsal metinleri, Konfüçyüs öldükten sonra onun görüşleri bir araya toplanarak oluşturulmuştur.

Beş Klasik: Değişiklikler Kitabı, Tarih Kitabı, Şiirler Kitabı, Törenler Kitabı, İlkbahar ve Sonbahar Vakayinameleri.

Dört Kitap: Konfüçyüs'ün Konuşmaları, Mensiyus'un Sözleri, Orta Yol Doktrini, Büyük Bilgi.

TAOİZM:

- Çin'de yaygındır.
- Kurucusu, M.Ö. 6. yüzyılda yaşamış Lao Tse (ihtiyar bilge)'dir.
- Taoizm genel olarak tek tanrı inancına dayalı olup Tao kavramı üzerine kurulmuştur.
- Tao ezeli ve ebedidir, tek gerçektir, tam anlamıyla bilinemez, ancak düşünce yoluyla kavranabilir.
- Taoizm'de ruhun ölümsüz olduğuna, iyi bir hayat yaşayan kişilerin ruhlarının Tao ile birlikte olacağına inanılır.
- Cennet, cehennem, ahiret inancı yoktur.
- Ahlaki ilkelere çok önem verilir. Bu sebeple kişi Tao'nun öğretilerine bağlı kalmalı, erdemli davranışlar sergilemeye

çalışmalıdır.

- Tao-Te-King (Tao ve Fazilet), Taozim'in kutsal kitabı sayılır.

www.dindersi.com

